

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VIDAUS TARNYBOS STATUTO 7, 9, 53 IR 72 STRAIPSNŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys. Įstatymo projekto tikslai ir uždaviniai.

Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto 7, 9, 53 ir 72 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) parengtas atsižvelgus į Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutarimą Nr. KT58-A-N4/2021 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto 9 straipsnio 2 dalies 1 punkto nuostatos atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

Šiuo nutarimu Konstitucinis Teismas pripažino, kad Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto (toliau – Statutas) 9 straipsnio 2 dalies 1 punkto nuostata „pripažintas kaltu dėl tyčinio nusikaltimo padarymo, nesvarbu, ar teistumas išnyko, ar yra panaikintas“ prieštarauja Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalies nuostatai „piliečiai turi <...> teisę lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą“, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą“ ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

Konstitucinis Teismas konstatavo, kad pagal ginčijamą teisinį reguliavimą būti statutiniais valstybės tarnautojais – vidaus tarnybos sistemos pareigūnais neterminuotai draudžiama ne tik asmenims, padariusiems itin pavojingus nusikaltimus, *inter alia* Lietuvos valstybei ar valstybės tarnybai, bet ir visiems pripažintiems kaltais dėl bet kurio tyčinio nusikaltimo padarymo asmenims, neatsižvelgiant į padaryto nusikaltimo pavojingumą. Pažymėtina, kad tokio teisinio reguliavimo negalima pateisinti statutinės valstybės tarnybos ypatumais, nes juo paneigiama teisės stoti į tokią valstybės tarnybą esmė. Vadinasi, ginčijamoje Statuto 9 straipsnio 2 dalies 1 punkto nuostatoje įtvirtintu teisiniu reguliavimu nepaisoma iš konstitucinio proporcingumo principo, kaip vieno iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų, kylančio reikalavimo nustatyti didesnių konstitucinės teisės stoti į valstybės tarnybą ribojimų, negu būtina valstybės tarnyboje einančių pareigas asmenų patikimumui užtikrinti. Tokiu teisiniu reguliavimu pažeidžiama Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta piliečių teisė lygiomis sąlygomis stoti į valstybės tarnybą ir 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta kiekvieno žmogaus teisė laisvai pasirinkti darbą.

Nagrinėdamas minėtą konstitucinės justicijos bylą Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad, pagal Konstituciją, *inter alia* jos 33 straipsnio 1 dalį, 48 straipsnio 1 dalį, įstatymų leidėjas, reguliuodamas valstybės tarnybos santykius ir siekdamas konstituciškai pagrįsto tikslo užtikrinti valstybės tarnyboje einančių pareigas asmenų patikimumą, privalo nustatyti *inter alia* su šių asmenų reputacija susijusius stojimo į valstybės tarnybą reikalavimus, be kita ko, reikalavimą nebūti teistam už tam tikrus nusikaltimus; nustatant šį reikalavimą turi būti paisoma konstitucinio proporcingumo principo, kaip vieno iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų, pagal kurį negali būti nustatyti didesni konstitucinės teisės stoti į valstybės tarnybą ribojimai, negu būtina valstybės tarnyboje einančių pareigas asmenų patikimumui užtikrinti, *inter alia* negali būti paneigta šios teisės esmė; tai reiškia, kad turi būti atsižvelgiama į nusikaltimų pavojingumą, todėl neterminuotas draudimas stoti į valstybės tarnybą gali būti nustatytas tik asmenims, padariusiems itin pavojingus nusikaltimus, *inter alia* Lietuvos valstybei ar valstybės tarnybai.

Įstatymo projektu siekiama, atsižvelgiant į minėtą Konstitucinio Teismo nutarimą, tikslinti nuostatas dėl nepriekaištingos reputacijos, taip pat spręsti kitus neatidėliotinus vidaus tarnybos sistemai aktualius klausimus.

Įstatymo projekto uždaviniai:

1. Tikslinti nuostatas dėl nepriekaištingos reputacijos.
2. Tikslinti nuostatas dėl reikalavimų, taikomų valstybės įmonių prie pataisos įstaigų darbuotojams.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai ir rengėjai.

Įstatymo projektą rengė Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai.

1. Pažymėtina, kad Kalėjų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau – Kalėjų departamentas), siekdamas tinkamai vykdyti funkcijas, susijusias su nuteistųjų įdarbinimu nuo 2022 m. sausio 1 d., susidurs su teisės aktų normų konkurencija. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau – BVK) 134 straipsnio 4 dalyje (straipsnio redakcija, įsigaliosianti 2022 m. sausio 1 d.) nustatyta, kad nuteistieji gali būti priimami į darbą nuteistųjų darbinę veiklą organizuojančioje įstaigoje pagal darbo sutartį, vadovaujantis BVK 134 straipsnio 2 dalimi (straipsnio redakcija, įsigaliosianti 2022 m. sausio 1 d.). Statuto 7 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad Kalėjų departamento ir jam pavaldžių įstaigų darbuotojams, dirbantiems pagal darbo sutartis, ir valstybės įmonių prie pataisos įstaigų darbuotojams taikomas Statuto 9 straipsnio 2 dalies 1 punktą, susijęs su nepriekaištingos reputacijos reikalavimu (asmuo nelaikomas nepriekaištingos reputacijos, jeigu jis pripažintas kaltu dėl tyčinio nusikaltimo padarymo, nesvarbu, ar teistumas išnyko, ar yra panaikintas, arba pripažintas kaltu dėl kitos nusikalstamos veikos padarymo ir nuo teismo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos nepraėjo 5 metai, arba turi teistumą dėl padaryto nusikaltimo). Šiuo metu nuteistieji paprastai įtraukiami į darbą valstybės įmonėje „Mūsų amatai“ ir darbo sutartys su jais nesudaromos. Darytina išvada, kad nors BVK nustatytas sąlygas atitinkantiems nuteistiesiems suteikta teisė įsidarbinti nuteistųjų darbinę veiklą organizuojančioje įstaigoje, tačiau dėl minėtų Statuto normų BVK 134 straipsnio 4 dalis (straipsnio redakcija, įsigaliosianti 2022 m. sausio 1 d.), vadovaujantis šiuo metu galiojančiais teisės aktais, yra neįgyvendinama.

2. Statuto 9 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatyta, kad asmuo nelaikomas nepriekaištingos reputacijos, jeigu jis pripažintas kaltu dėl tyčinio padarymo, nesvarbu, ar teistumas išnyko, ar yra panaikintas, arba pripažintas kaltu dėl kitos nusikalstamos veikos padarymo ir nuo teismo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos nepraėjo 5 metai, arba turi teistumą dėl padaryto nusikaltimo. Tokiu teisiniu reguliavimu būti vidaus tarnybos sistemos pareigūnais neterminuotai draudžiama visiems pripažintiems kaltais dėl bet kurio tyčinio nusikaltimo padarymo asmenims, neatsižvelgiant į padaryto nusikaltimo pavojingumą.

3. Statuto 9 straipsnio 2 dalies 2 punkte nustatyta, kad asmuo nelaikomas nepriekaištingos reputacijos, jeigu jis įstatymų nustatyta tvarka buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės (išskyrus atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės, kai nusikalstama veika prarado pavojingumą) ir nuo atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės dienos nepraėjo 3 metai. Toks teisinis reguliavimas, kai nėra diferencijuojamas nusikalstamos veikos pavojingumas, kaltės forma ir pan., yra ypač griežtas ir taikomas tik vidaus tarnybos sistemos pareigūnams. Vadovaujantis šia nuostata, asmuo, padaręs eismo įvykį ir atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, negalės būti pareigūnu, o tai, manytina, prieštarauja proporcingumo principui.

4. Statuto 9 straipsnio 2 dalies 3 punkte nustatyta, kad asmuo nelaikomas nepriekaištingos reputacijos, jeigu jis anksčiau ėjo statutinio valstybės tarnautojo pareigas, dirbo teisėju, notaru, prokuroru, advokatu ar krašto apsaugos sistemoje ir buvo atleistas atitinkamai už pareigūno vardo pažeminimą, teisėjo vardą žeminantį poelgį, notarų profesinės etikos ir tarnybinius nusižengimus, prokuroro vardo pažeminimą, advokato profesinės etikos ir profesinės veiklos pažeidimus ar kario

vardą žeminančius teisės pažeidimus arba šio statuto 39 straipsnio 8 dalyje numatytu atveju buvo pripažintas pažeminusiu pareigūno vardą. Vadovaujantis šia nuostata, asmenims, atitinkantiems minėtame punkte nustatytas sąlygas, visam laikui uždraudžiama stoti į vidaus tarnybą. Toks teisinis reglamentavimas nuolat kelia klausimų dėl jo atitikties Europos Sąjungos teisinio reguliavimo principams, o atitinkamas išvadas dėl draudimo neribotą laiką eiti tam tikras pareigas yra padaręs Europos Žmogaus Teisių Teismas (pvz., R. Pakso prieš Lietuvą byloje).

5. Statuto 53 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad nacionalinėje kolektyvinėje sutartyje sulygta bazinį dydį tvirtina Seimas iki Seimo pavasario sesijos pabaigos. Jeigu nacionalinė kolektyvinė sutartis nėra sudaryta arba pakeista iki einamųjų metų birželio 1 dienos, ateinančių finansinių metų bazinį dydį Vyriausybės teikimu, įvertindamas ir atsižvelgdamas į šioje dalyje numatytas aplinkybes, tvirtina Seimas iki Seimo pavasario sesijos pabaigos.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

1. Atsižvelgiant į pokyčius baudymų vykdymo srityje, susijusius su nuteistųjų užimtumo organizavimu, Įstatymo projekte siūloma nustatyti, kad Statuto 9 straipsnio 2 dalies 1 punkto, 11 straipsnio 2 dalies 2 punkto ir 16 straipsnio 1 dalies 2 ir 5 punktų ir 3 dalies nuostatos taikomos valstybės įmonių prie pataisos įstaigų administracijos darbuotojams.

2. Atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutarimą Nr. KT58-A-N4/2021 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto 9 straipsnio 2 dalies 1 punkto nuostatos atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ ir konstitucinio proporcingumo principą, įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad:

– neterminuotai draudžiama būti vidaus tarnybos sistemos pareigūnu tik tiems asmenims, kurie pripažinti kaltais dėl sunkaus arba labai sunkaus nusikaltimo arba tyčinio nusikaltimo valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams;

– asmenys, pripažinti kaltais dėl nusikalstamos veikos (išskyrus sunkaus, labai sunkaus nusikaltimo, tyčinio nusikaltimo valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams, taip pat atvejus, kai asmenys, pripažinti kaltais, atleidžiami nuo baudžiamosios atsakomybės) padarymo, galėtų pretenduoti į vidaus tarnybą tik esant visoms šioms sąlygoms: atlikę bausmę arba baudžiamojo poveikio priemonę, išnykus teistumui dėl padaryto nusikaltimo ir nuo teismo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos praėjus 5 metams;

– asmenys, atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės už tyčinį nusikaltimą ar tyčinį baudžiamąjį nusižengimą (išskyrus atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės, kai nusikalstama veika prarado pavojingumą, ir atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės, kai paskiriama baudžiamojo poveikio priemonė), galėtų pretenduoti į vidaus tarnybą tik po 3 metų nuo atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės dienos, o atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės už bet kokią nusikalstamą veiką asmenys, kartu paskiriant jiems baudžiamojo poveikio priemonę, galėtų pretenduoti į vidaus tarnybą tik po 3 metų nuo baudžiamojo poveikio priemonės įvykdymo dienos.

3. Įvertinus Europos Žmogaus Teisių Teismo formuojamą praktiką, taip pat kitiems statutiniams valstybės tarnautojams, žvalgybos pareigūnams, kariams, prokurorams nustatytus nepriekaištingos reputacijos reikalavimus, Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad asmuo, kuris anksčiau ėjo statutinio valstybės tarnautojo ar valstybės pareigūno pareigas, dirbo teisėju, notaru, prokuroru, advokatu ar krašto apsaugos sistemoje ir buvo atleistas atitinkamai už pareigūno vardo pažeminimą, teisėjo vardą žeminantį poelgį, notarų profesinės etikos ir tarnybinius nusižengimus, prokuroro vardą žeminantį poelgį, advokato profesinės etikos ir profesinės veiklos pažeidimus ar kario vardą žeminančius teisės pažeidimus arba šio statuto 39 straipsnio 8 dalyje numatytu atveju buvo pripažintas pažeminusiu pareigūno vardą, laikomas neatitinkančiu nepriekaištingos reputacijos ribotą laiką – kol nuo atleidimo ar pripažinimo pažeminusiu pareigūno vardą dienos nepraėjo 5 metai.

4. Statuto 53 straipsnio 1 dalyje atsisakoma nuostatos, kad bazinis dydis tvirtinamas iki Seimo pavasario sesijos pabaigos, nes praktikoje ji neįgyvendinama (neveikia).

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Laukiami teigiami įstatymo rezultatai aptarti 4 punkte.

Priėmus įstatymą neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Galima priimto įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 7 punkto nuostatomis, atliktas antikorupcinis Įstatymo projekto vertinimas ir rizikų nenustatyta.

7. Galima priimto įstatymo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Įstatymas nesusijęs su įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

8. Ar Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas strateginio lygmens planavimo dokumentams neprieštarauja.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Siekiant inkorporuoti įstatymą į teisinę sistemą, pakeisti ar panaikinti kitų galiojančių teisės aktų nereikės.

10. Įstatymo projekto atitiktis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams, sąvokų ir terminų įvertinimas.

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos ir Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Įstatymo projekte neapibrėžiamos naujos ir nekeičiamos esamos sąvokos ir terminai.

11. Įstatymo projekto atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei.

Įstatymo projektas neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei.

12. Įstatymui įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, juos priimti turintys subjektai.

Priėmus įstatymą įgyvendinamųjų teisės aktų keisti nereikės.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti.

Įstatymui įgyvendinti papildomų valstybės biudžeto lėšų neprireiks.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Įstatymo projekto rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Įstatymo projekto reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną „Eurovoc“: „valstybės tarnyba“, „valstybės tarnautojas“, „vidaus tarnyba“, „pareigūnas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Nėra.